

~~7/11/9~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

17-20.

SIGNAT. c1015CCCXIII.

20 g. davis.

einzelne verzeichnet
23. IV. 1915.

In hoc Volumine continentur
A. Disputationes

~~De~~ Penitentia

- 1., Oslandi. De poenitentia. Tubing. 1685.
- 2., Beckmanni. De reali presen. Corp. et Sang. Xpi. in sacra Euna. reformatis opposita. Jenae. 1675.
- 3., Niemann. De verbis institutionis Coene dominicae. Jenae. 1669.
- 4., Beckman. Dissert. ad. 1. Joh. 1. x. 7. 1674.
- 5., Müller. De numo Confessionario. Bruns. Helmig. 1675. Jenae.
- 6., Frischmuth. De Messia Dei filio. in Ps. 2. x. 2. Jenae 1676.
- 7., Eiusdem. De vili et abjecto 30. argentorum pretio, quo a Judaeis Messias exprimat. Est. Zach. 12. 12. 13. Jenae 1672.
- 8., Eiusdem. De unica Messia pro reatu se tradentis hostia. ib.
- 9., Eiusd. De manuum pedumq. Messia perforatione. Ps. 22. Jenae 1663.
- 10., Eiusd. De Agno Dei. et Joh. 1. x. 29. Jenae. 1674.
- 11., Eiusd. De Angelo Foederis. et Malach. III. Jenae. 1660.
- 12., Eiusd. De propheta Mosi par. et Deut. 18. 19. Jenae 1675.
- 13., Eiusd. De Pontificatu eposis. p. Jenae. 1673.
- 14., Eiusd. De Evangelio hore egressuro. Es. 2. x. 1. p. 1669.
- 15., Eiusd. De Decimis. 1657.
- 16., Eiusd. De Acta Foederis. Jenae. 1676.
- 17., Sebast. Schmidii Quasi Sacra, Quoniam Acta foederis pervenerit. Jenae. 1676.
- 18., August. Pfeiferi. Exercitationes biblica. VII. 1670.
- 19., Eiusd. Teraphim, s. idolis Labani VIII. 1665.
- 20., Eiusd. De Schiloh. filio Jehudah, Gen. 49. 10. 1669.
- 21., An Sephta filiam imolaverit. Jud. 11.
- 22., Et Ecce enim Abarbe nelis ad Obadiam. Pfeiferi. VIII. 1666.
- 23., Pfeiferi. Exercitationes faciles ad doctrinam Arceum inuam Ebraicor. VIII. 1666.
- 24., Eiusdem. An Sephta filiam imolaverit. VII. 1675.

56

3.

I. N. D.

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

VERBIS INSTITUTIONIS COENÆ DOMINICÆ,

in qua

propria eorum significatio defenditur, & quæ pro Calvinianorum sententia Edmundus Albertinus scripsit,

examinantur,

PRÆSIDE
DN.

SEBASTIANO NIEMANNO,

SS. THEOL. D. Prof. Publ. & Superintendente, Fautore & Collega suo omni honoris cultu prosequendo,

pro LICENTIA

Supremum in Theologia gradum consequendi in Auditorio Theologorum,

ad d. XVII. Septembr.

horis ante- & pomeridianis habenda

FRIDEM. BECHMANNO, SS. Th. P. P.

JENÆ, Literis WERTHERIANIS, An. M DC LXIX.

H

SERENISSIMO CELSISSIMOQUE
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO

FRIDERICO,
DUCI SAXONIÆ, JULIA-
CI, CLIVIÆ AC MONTIUM,
LANDGRAVIO THURINGIÆ, MAR-
CHIONI MISNIÆ, PRINCIPALI DIGNI-
TATE COMITI HENNEBERGICO, CO-
MITI MARCÆ ET RAVENSPURGI,
DYNASTÆ RAVENSTEINII,

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO

Dissertationem hanc Inauguralem

humili mente

offert

FRIDEMANNUS BECHMANN.

I. N. D.

1.

Sicut inter plura eaque dulcissima nomina, quibus veneranda Antiquitas SS. Eucharistiam cohonestavit, facile primas fert, quod vocatur τροφή πνευματική, *alimonia spiritalis*, maximè, quod fidem, spirituales animæ vitam corroboraret atque conservet: ita dici non potest, quanto conatu truculentissimus generis humani hostis, Satanas diversis temporibus id unicè egerit, ut saluberrimum hoc animæ nutrimentum veneno suo corrumperet, tandemque penitus animæ subtraheret.

2. Si enim veterum perlustramus monumenta, deprehendimus, quod primo statim à nato Salvatore seculo ex Orco prodierit impurissima secta Gnosticorum, de quibus Epiphanius *heres. 26.* prolixè agit, & inter alia *ipsam suam*, inquit, *synaxin ac communionem turpitudine multiplicis coitus polluunt, comedentes ac contingentes tum carnes humanas, tum immundicias, ut ne audeam quidem totum eloqui, nisi sanè cogerer propter excellentem animi dolorem, ab his, quæ vane ab ipsis fiunt, stupore percussus.* Et, quibusdam interjectis, ait, miseros istos (Gnosticos) post abominabilem permixtionem, in celebratione cœnæ usus esse semine humano & sanguine menstruo, atque, quod horrendum, dulcissimi Salvatoris verbis turpiter abusos dixisse: τὸ δὲ τὸ σῶμα τὸ ἁγίον, τὸ δὲ τὸ αἷμα τὸ ἁγίον. Vid. de his plu-

A
H

ra

ra qui vult, apud Epiphanium *d. l.* Hisce verò non contentus Satanas seculo II. alio modo Sacrosanctum hoc epulum corrumpere, atque ex eò vinum ab ipso Salvatore institutum auferre conatus est per encratitas, hydroparastatas vel aquarios, ut patet ex Epiph. *hæres. 47.* & Theodoret. *de hæret. fab. l. 1.* ubi de Tatiano agens, *Hunc, inquit, Autorem habent illi, qui hydroparastata & encratiani dicuntur. Hydroparastata autem dicuntur, quia aquam pro vino offerunt, Encratita verò, quod neque vinum bibant, neque animatis vescantur.* Similiter & Epiph. *d. l.* *Uruntur & ipsi, inquit, mysteriis per aquam. Vino verò omnino non utuntur, diabolicum esse dicentes, & bibentes ac utentes iniquos esse peccatores.*

3. Eòdem à nato Salvatore seculo novo quodam veneno sacram hanc cœnam corrumpit Satanas, dum per Montanistas, qui & Cataphryges appellantur, preciosissimum sanguinem Salvatoris ex eâ abstulit. Ita enim de illis scribit Augustinus *hæres. 26.* quod eucharistiam suam confecerint de infantis anniculi sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctio- num vulneribus extorserunt, eumque miscuerint farinae & panem inde fecerint. Conf. Epiph. *hæres. 48.* Quid per artotyritas eò ipso seculo præstiterit Satanas, ipsum nomen videtur indicare, & testatur de illis Augustinus *hæres. 28.* quod præter panem caseum quoque obtulerint, hæc addita ratione, quod à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ovium fuerint celebratæ. Vid. Epiph. *hæres. 49.* Quibus etiam præstigiis eodem sæc. in administratione cœnæ Dominicæ, maximè verò calicis, usus fuerit Marcus, à quo Marcitæ vel Marcossii dicti, legimus apud Irenæum *l. 1. c. 9.* &, qui ex hoc descripsit, Epiphanium *hæres. 34.*

4. Maximè etiam notabilis est circa hunc articulum error Transsubstantiationis, qui octavo à nato Salvatore seculo occasione imaginum in Ecclesiam introductus fuit. Cum enim illi, qui imagines oppugnabant, inter alia etiam argumentum peterent ab eucharistià, & unam tantum Christi imaginem esse contenderent, panem scilicet & vinum in eucharistià: alii pro imaginibus pugnantes negarunt panem & vinum in S. Eucharistià esse imaginem, figuram aut signum corporis & sanguinis Christi, contendentes panem & vinum esse ipsum corpus Domini deificatum, ipsumque ejus sanguinem, ceu videre est apud Damascenum *l. 4. de Orthod. fid. c. 14.*

5. Etli autem rectè scripsit *d. l.* Damascenus, panem & vinum esse ipsum corpus & sanguinem Christi, ita, ut de figmento Transsubstantiationis nondum cogitaverit, postea tamen, cum hæc controversia ex Oriente manavit etiam in Occidentem, & ibi quoque quæri cepit de pane & vinò, an sint nuda signa corporis & sanguinis, an verò ipsum corpus & sanguis Christi, & quidam sec. IX. priorem sententiam amplexi sunt, inter quos Johannes Erigena Scotus, (quem magni nominis virum vocat Baronius, *in annal. an 883.*) & Bertramus tunc Presbyter Corbejensis; quidam verò adstipulati sunt sententiæ posteriori, inter quos Paschasius Ratbertus, Abbas Corbejensis, eò tandem res rediit, ut secul. X. Fulbertus Episcopus Carnotensis statueret, panem esse corpus & vinum sanguinem Christi, ita, ut panis mutetur in corporis; & vinum in sanguinis substantiam, cui sententiæ licet sec. XI. magno conatu se opponeret Berengarius, non solum tamen illam, quam tantopere impugnaverit, sententiam juramento confirmare coactus est

A 2
H

à Gre-

67.
à Gregorio VII. Pont. Rom. sed etiam multi fuerunt, qui ei sese opposuerunt, & panem ac vinum in substantiam corporis & sanguinis Christi converti, constanter asseruerunt, quamvis abstinerint à voce Transsubstantiationis, donec sec. XIII. in Concil. Lateranensi hoc dogma de Transsubstantiatione confirmatum, vocabulum *Transsubstantiatio* adhibitum, & ut alii eodem uterentur, ansa data fuit. Atque hic error astutiâ Satanae tam altas egit radices, ut etiamnum in Papatu magno cum applausu defendatur.

6.
Ceterum sicut hic error fraude Satanae longè lateque fuit dissemminatus: ita quoque satis fuit fecundus, & non una ex eo nata est superstitio. Prodiit enim ex illo (α) adoratio eucharistiae, de qua Algerus, *hac fide*, inquit, *ipsum Sacramentum quasi divinum quiddam adoramus, quasi vivum quid & rationale alloquimur & rogamus, Agnus DEI, qui tollis peccata mundi, miserere nobis: quia non quod videtur, sed quod vere est, Christum ibi esse credimus.* Peperit (β) idem Transsubstantiationis error etiam sacrilegam cœnae Dominicæ truncationem, qua poculum Laicis in papatu denegatur: cum enim invaluisset Transsubstantiatio, & sub alterutrâ specie totus Christus contineri & exhiberi crederetur, præterea etiam Clerici ad majorem eminentiam præ cæteris aspirarent, de Calice Laicis subtrahendo, ne ullâ sanguinem Christi prophanandi superesset occasio, confilia facta sunt. (γ) Idem quoque error valdè corroboravit opinionem de sacrificio missæ: cum enim deficiente paulatim devotione populi, nulli amplius essent communicantes, ipsi Sacerdotes soli benedictum panem & calicem sumere cœperunt, persuasum sibi habentes, eucharistiam non tantum ut Sacramentum posse pro-

prodesse, sed etiam ut sacrificium, atque hanc opinionem in multis Transubstantiatio valdè confirmavit, quod in eà destructionem ad sacrificium requisitam se invenisse existimarent.

7. Quàm astutè etiam Satanas in Ecclesiam introduxerit errorem de missis solitariis, de repositione panis consecrati, de Sacramenti circumgestatione &c. passim testantur Scripta Theologorum. Vid. B. Gerh. *Loc. de Cœn.*

8. Si verò unquam sacrosanctum hoc epulum veneno suo corrumpere sategit Satanas, profectò hoc tum fecisse videtur, quando ipsam medullam, ipsum nucleum, sanctissimum scil. Christi corpus, pretiosissimumque ejus sanguinem ex eò abstulit, & perniciosissimum errorem in Ecclesiam invexit, quod in S. Cœnà nil nisi panis & vinum detur, corpus autem Salvatoris ejusque sanguis tam procul absit, quam cœlum abest à terrâ. Videtur autem hæc ipsa sententia cœpisse circa sec. VIII. ubi quidam à priscâ simplicitate in certamine de imaginibus abiisse videntur, dum, ut supra dictum, ad oppugnandas imagines argumentum etiam desumerunt ab eucharistia, contendentes unam tantum esse imaginem CHRISTI, panem scil. & vinum in eucharistia, qui error successu temporis magis magisque invaluit, ita, ut sec. IX. Johannes Erigena Scotus de nudis signis & figuris peculiarem composuerit librum, qui tamen hodiè non extat. Et cum Carolus Calvus Bertramo Presbytero Corbejenfi hanc rem explicandam tradidisset, ipse quoque Bertramus in Scoti sententiam abiit, quæ licet impugnata fuerit à Paschasio Ratberto, Fulberto & aliis, Berengarius tamen sec. XI. securus Scoti supra allegati sententiam, etiam defendit, panem scil. & vinum tantum signa esse

corporis & sanguinis Christi, quæ sententia diu in Ecclesia duravit. Superiori autem seculo eam ex orco revocavit Carolstadius, quem secuti sunt Zwinglius, Oecolampadius, Calvinus, Bucerus, alii. Atque hanc sententiam etiamnum Reformati amplectuntur, & pro eâ varia conquirunt argumenta, adeò, ut etiam verba Salvatoris, *Hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*, pro eâ pugnare existiment, dum per pronomen *Hoc* intelligunt nudum panem, aut vinum, verbum *EST* autem explicant per *significat*, vel corpus Christi per signum corporis. Non autem soli Calviniani hanc de absentia corporis & sanguinis Christi opinionem hodiè fovent, sed & Photiniani eidem subscribunt, ut videre licet apud Smalcium contra B. Franz. p. 332. seq. ubi sententiam nostram de verâ, reali & substantiali corporis Christi in cœnâ presentia vocat blâphemam & idololatricam.

9. Nobis hâc vice animus est primò eâ, quâ fieri potest, brevitate ipsa verba Institutionis perpendere, atque ex iis veram & realem corporis & sanguinis Christi presentiam probare: deinde verò examinare ea, quibus orthodoxorum sententiam impugnat, Reformatorum verò confirmare conatur Edmundus Albertinus *lib. 1. de eucharistie Sacramento cap. IX. & seqq.*

10. Salvator igitur cum morti jam esset proximus, accepisse dicitur panem, & gratiis actis, fregisse, discipulis dedisse atque dixisse: *Accipite comedite, τῆτό ἐστὶ τὸ σῶμα μου, hoc est corpus meum*: similiter & poculo accepto, actis gratiis, dedisse dicitur discipulis & dixisse: *Bibite ex hoc omnes, τῆτό ἐστὶ τὸ αἷμα μου τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης &c. Hoc est sanguis meus N. Testamenti &c.* ut describit Matthæus *cap. 26. v. 26. 27. 28.* Eadem habentur etiam apud Marcum *cap. 14. v. 22. 23. 24.* Apud
Lu-

64 Lucam c. 22: verba, quæ de corpore Christi agunt, eodem quo apud Matthæum & Marcum, modò se habent; quæ verò de sanguine Christi agunt, paulò aliter efferruntur, si tamen rem ipsam spectemus, idem sentit cum Matthæo & Marco.

Hæc autem sunt verba Lucæ: τῆτα τὸ ποτήριον ἢ καινὴ Διαθήκη ἐν τῷ αἵματι μου, hoc poculum novum Testamentum in meo sanguine. Paulus 1. Cor. 11. v. 23. 24. 25. ita scribit: *Accipit panem & postquam gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, τὸ τῷ μου ἔστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλάμβρον, hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur, & de sanguine his utitur verbis: τὸ ποτήριον ἢ καινὴ Διαθήκη ἔστι ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. Hoc poculum novum Testamentum est in meo sanguine.* Ubi Paulus etiam de sanguine verba faciens, paulò aliter loquitur, quam Matthæus & Marcus, reipsà tamen à mente ipsorum non recedit, ut infra ostendetur.

ii. Sicut autem hæc verba Salvatoris verissima esse nemo ambigit: ita quo sensu ea intelligi voluerit Salvator, discrepantes sunt sententiæ, dum alii, nempe Calviniani locutiones improprias à Christo adhibitas fuisse contendunt, alii verò propriæ verborum significationi insistent, quorum sententiam tanquam verissimam & nos amplectimur, & dicimus, verba Salvatoris *hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*, propriè esse accipiendâ, ita, ut pronomen *Hoc* habeat vim demonstrandi id quod præsens est, & idem sit ac *hæc res, hoc ens*; verbum *EST* significet identitatem inter prædicatum & subjectum; & *corpus meum*, quod est prædicatum, significet ipsum corpus Salvatoris naturale & substantiale, & *sanguis* significet ipsam sanguinis Christi substantiam, ut sensus propositionum à Salvatore adhibitarum sit: Hæres, (quam scil. cum pane vobis com-

eden-

65 edendam porrigo) est ipsum corpus meum naturale & substantiale, seu inter hoc, quod vobis cum pane comedendum porrigo, & inter corpus meum naturale & substantiale est identitas numerica. Hæc res, quam cum vino vobis bibendam porrigo est ipse sanguis meus, vel substantia sanguinis mei.

12. Hanc verò sententiam nostram probamus seqq. argumentis: 1. Ea non solum in Scriptura S. sed etiam in omnibus disciplinis legitima est interpretandi ratio, ut verba in proprio & nativò sensu accipiantur, nisi vel ex contextu vel aliunde satis constet, à verborum proprietate recedendum esse. Jam verò cur in adductis verbis Salvatoris, *hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*, à nativà & proprià significatione sit recedendum, neque ex contextu, neque aliunde adduci potest ratio. 2. E. à verborum proprietate hic non esse recedendum, constanter asserimus. Et quidem, quod ex contextu nulla adduci possit ratio, quæ cogat nos, ut verborum proprietatem deseramus, facile potest ostendi. Aut enim desumenda erit ratio illa ex verbis consequentibus, aut ex antecedentibus. Ex consequentibus certum est eam desumi non posse. Nam quod attinet Matthæum & Marcum, illi nihil aliud referunt, quàm quod Salvator, cum protulisset verba, *hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*, dixerit: *Non bibam post hæc de isto fructu vitis, usque in diem illum, quum illum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Ex quibus colligi quidem potest, Christum in celebratione S. cœnæ usum fuisse fructu vitis, h. e. vinò; quod autem solo vino usus fuerit, & quod in præcedentibus, quando dixit Salvator, *Bibite, hoc est sanguis meus*, hic sensus sit: *hoc vinum est sanguis meus, i. e. signum sanguinis mei*, vel, *signi-*

gnificat sanguinem meum, ex dictis verbis nullo modo elici potest: imò, quia Salvator præter fructum vitis, vel poculum seu vinum in poculo expressè etiam mentionem facit sanguinis, colligimus potius, ipsam quoque substantiam sanguinis Christi adfuisse. Neque etiam apud duos hosce Evangelistas, Matthæum & Marcum ex antecedentibus quicquam adduci potest, quod nos cogat, ut à verborum proprietate recedamus. Nam in præcedentibus, quæ quidem ad præsens spectant, dicitur quidem, Salvatorem accepisse panem, egisse gratias, fregisse atque dedisse discipulis, his verbis: *accipite, comedite &c.* Verùm quomodo adversarii ex his elicere velint, à proprietate verborum recedendum esse, non apparet: aut enim confugient ad verba illa: *accepit panem, egit gratias, fregit & dedit discipulis*; aut ad sequentia: *accipite, comedite, bibite*. Si prius, nihil in verbis illis prædii invenient, cum verba illa: *accepit panem, egit gratias, fregit & dedit discipulis &c.* it. *accepit poculum, & gratis actis dedit illis &c.* tantum res illas significent, quas Christus, cum instituere vellet eucharistiæ Sacramentum, adhibuit, nempe panem, & vinum in poculo; it. quid circa illas res præstiterit, quod scilicet primò gratias super iis egerit, quod panem, ut commodius distribui posset, fregit, eumque discipulis dedit. Quid verò postea in ipsâ Sacramenti dispensatione Salvator per pronomen *Hoc* in rectò significaverit, quando dixit: *edite, hoc est corpus meum, bibite, hoc est sanguis meus*, in dictis verbis non continetur, nec ex illis elici potest, id, quod edere & bibere iussit Salvator his verbis: *hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*, esse tantum panem & vinum, ita, ut sensus sit: *panis est corpus meum, i. e. signum corporis mei: vinum est sanguis meus, i. e.*

B
J

signum

signum sanguinis mei, cum, ut dictum est, hæc verba, *accepit panem, poculum &c.* tantum spectent ad externa elementa, quæ postea demum Sacramentum facta sunt, postquam scilicet verbum Domini accessit. Unde dicendum potius, quod sicut verbis illis: *accepit panem, poculum seu vinum in poculo &c.* significata fuerunt elementa terrena, quæ Salvator Sacramentum instituturus adhibuit: ita præter hæc elementa, postquam verbum Salvatoris ad eadem accessit, accesserit etiam altera res, cœlestis scilicet corpus & sanguis Christi, ut quando Salvator dixit: *hoc est corpus meum*, non sit sensus, panem esse corporis sui signum, & ita impropria sit locutio Salvatoris, sed potius, quod hoc, quod cum pane comedendum porrigebat, sit ipsum naturale & substantiale suum corpus: & quod hoc, quod cum vino in poculo porrigebat bibendum, sit ipse sanguis seu substantia sanguinis sui.

13. Si verò confugiunt adversarii ad illa verba: *accipite, comedite, bibite &c.* ita, ut ex his evincere velint, Christum per verba illa, *accipite, edite*, iussisse discipulos edere solum panem, & per verbum illud, *bibite*, bibere iussisse solum vinum, iterum frustrati à spe sua dejiciuntur, cum verba illa, *edite, bibite*, plus non importent, quam actum comedendi & bibendi, non verò expriment objectum talis actus, an nempe sit solus panis & vinum, an verò etiam corpus & sanguis Christi, imò, cum tam panem & vinum, quam corpus & sanguinem suum Salvator edere & bibere iusserit, verba ista non magis ad panem & vinum, quam ad ipsum corpus & sanguinem referri poterunt, atque ita patet, ex his verbis elici non posse, quod sensus verborum Domini sit, panem esse corpus, i. e. signum corporis, vinum esse sanguinem, i. e. signum sanguinis, adeoque nullam ex illis

ra.

68 rationem desumi posse, cur à proprietate verborum Domini sit recedendum.

14. Simili modo etiam apud Lucam neque ex antecedentibus, neque ex consequentibus quicquam potest adduci, quod deserere cogat verborum proprietatem. De consequentibus res clara est. Quod verò antecedentia attinet, loquitur quidem in illis Salvator de fructu vitis s. vinò; quod autem in seqq. quando dixit Salvator, *hoc poculum novum Testamentum in sanguine meo*, tantum fructum vitis s. vinum bibendum exhibuerit, adversarii probare non possunt.

15. Quod denique Paulum attinet *1. Cor. 11. v. 23. seqq.* is quidem in antecedentibus mentionem facit Panis, dum dicit, Dominum accepisse panem, & gratias actis eundem fregisse &c. sed quod ex his non sequatur, proprietatem verborum Domini deserendam esse, in præced. ostensum est. In consequentibus verò, nempe *vers. 26.* Apostolus iterum mentionem facit *panis*, sed tantum abest, ut exinde concludi possit, quod per pronomen *Hoc* tantum & in recto significetur panis, & sensus verborum sit: *Panis est corpus meum*, i. e. *signum corporis mei*, ut potius oppositum ex *d. l.* deduci possit. Nam *vers. 27.* dicit Apostolus: Itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Ubi per particulam illativam respectus importatur ad præcedentia, in quibus de S. Cœnæ institutione actum fuit, & ratio concludendæ significatur, ut sensus sit: *Quamobrem qui edit hunc panem, de quo in præced. actum, & bibit de poculo Domini indignè, is sciat, se non nudum panem edisse indignè, aut de poculo indignè bibisse tantum vinum, sed cum pane ipsum corpus, & cum vino sanguinem Christi*

-107110

B 2

in-

J

69 indignè accepisse, adeoque indignè edendo & bibendo reum factum esse ipsius corporis, quod indignè edit, & sanguinis Domini, quem indignè bibit. & v. 29. porrò dicit Apostolus, *qui edit & bibit indignè, iudicium vel damnationem sibi edit & bibit, non dydicans corpus Domini.* Quibus verbis duo significat Apostolus, (a) quod is, qui edit & bibit indignè, sibi ipsi iudicium seu condemnationem (Syrus reddit condemnationem animæ suæ) edat & bibat, h. e. ipse sibi damnationem accersat, seu damnationis reatum incurrat. (b) addit hujus rei causam, his verbis: *μη διακρίνων τὸ σῶμα κυρίου, non dydicans corpus Domini,* quæ verba, ut benè Estius notat, casualiter accipienda sunt, ut sensus sit, quia non discernit corpus Domini, scil. ab aliis cibis, i. e. non æstimat præ aliis cibis, ut oportet, non attendit, quantæ sit dignitatis hoc quod accipit, sed accedit ad sumendum corpus Domini, perinde ut ad cibum promiscuum & profanum. Ex his satis clarum est, Apostolum minimè existimasse, quod in S. Eucharistiâ solus panis & solum vinum præsens sit, aut quod propositiohum illarum, *Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus,* sensus sit: Hic panis est corpus meum, i. e. signum corporis mei. Hoc vinum est sanguis meus, i. e. signum sanguinis mei, aliàs enim ratio hæc ex v. 29. allata non haberet locum.

16. Ita igitur ostensum est, ex contextu tum trium Evangelistarum, tum etiam ipsius Pauli nihil posse ab adversariis adduci, quod evincat, à proprietate verborum Salvatoris recedendum esse. Sed nec aliunde adduci potest ratio, quæ cogat nos, ut à verborum proprietate abeamus. Quod enim dicunt adversarii, ex eò, si verba Salvatoris propriè accipiantur, & ipsum corpus Christi dicatur manducari, sequi, corpus Christi dentibus discern-

discerpi, in ventriculum demitti ibique more aliorum
 ciborum concoqui, ad id resp. Neg. conseq. Nam quod
 masticationem attinet, notum est, eam imprimis ordina-
 ri ad concoctionem, & per eam alimentum comminui,
 ut melius in ventriculo procedat concoctio & conse-
 quenter ipsa corporis nutritio: at verò corpus Christi
 non est cibus, qui ordinatur ad nutritionem corporis,
 unde nec concoctione ejus opus est, nec masticatione,
 nec sequitur, dentibus illud comminui aut discerpi. De-
 inde universaliter verum non est, quod omne id, quod
 manducatur, dentibus discerpendum sit, nisi dicere ve-
 limus, infantes & edentulos nihil comedere. Quod por-
 rò attinet concoctionem, neque illa sequitur ex eò, quod
 manducari dicitur corpus Christi. Potest enim aliquid
 comedi, ut non concoquatur, imò, cum imprimis illud
 dicatur concoqui in ventriculo, quod ordinatur ad cor-
 poris nutritionem, corpus Christi autem nutriendi cor-
 poris causa non comedatur, facile patet, ex manduca-
 tione corporis Christi non sequi ejusdem in ventricu-
 ló concoctionem. Sed dicunt adversarii, quod repu-
 gnet unum numero corpus simul in pluribus locis esse:
 verum neque hæc ratio evincit, à verborum proprietate
 hic recedendum esse. Licet enim unum numero cor-
 pus, naturaliter non nisi unum locum occupet, (quam-
 vis neque hoc de omnibus corporibus intelligamus) ni-
 hil tamen obstat, quò minus DEUS, si ipsi placuerit, u-
 num numero corpus in pluribus locis præsens consti-
 tuere possit, cum ultra omnia, qua petimus aut cogita-
 mus, cumulatè facere queat, *Eph. 3. v. 20.* Si excipere ve-
 lint adversarii, rationi repugnare, idem numero corpus
 simul in pluribus locis esse; dictum sibi putent, quod
 scripsit Calvinus *l. 4. instit. c. 23. indignum est ad eam le-*

gem DEI opera redigere, ut simul ac eorum ratio nobis non confiterit, improbare audeamus. Et Witak. *præfat. controu. de Script. Humane rationes & testimonia, si quis eis nimium & præposterè utatur, instar sunt armorum Saulis, quæ Davidem non modo non adiuvant, sed ineptiorem etiam ad pugnandum reddunt.* Si quæ forte aliæ rationes hic adducuntur ab adversariis, certi sumus, eas tanti momenti non esse, ut propter eas in propositionibus Salvatoris à verborum proprietate recedendum sit.

17. Ad hoc argumentum, etiam à B. Gerhardo *Loc. de cæn. §. 71.* adductum, quod nempe verborum proprietati inhærendum sit, quoad aliud non suadet vel contextus vel ratio aliunde adducta, respondet Albertinus *l. 1. c. 14.* & dicit, antecedens, ipsius Gerhardi iudicio, non esse universaliter verum, cum B. Gerh. in seqq. dicat: *non negamus, quedam in præceptis, promissionibus & comminationibus divinis, uti & in fidei Christianæ articulis figurato sermone constare.* Verum hæc verba nec B. Gerhardo, nec nobis quicquam officiant. Neque enim sensus antecedentis est, quod semper verborum proprietati inhærendum sit, sed conceditur, quod, si sufficiens ratio jubeat, verborum proprietates deferri possit: Si verò talis ratio adduci nequeat, dicit B. Gerh. & nos cum ipso, verborum proprietati insistendum esse. Sed excipit Albertinus, gravissimas hic esse causas, cur à verborum proprietate sit discedendum, easque dicit adductas esse in præced. 13. cap. ubi ostendere voluit, hanc propositionem, *hoc est corpus meum*, esse tropicam. Verum quid roboris insit illis argumentis, quibus hoc probare conatus est Autor noster, infra ostendetur.

18. Præter communem verò, de quâ hactenus egimus, Scripturarum interpretandarum regulam, potest etiam

etiam pro nostra sententia adduci unanimis consensus trium Evangelistarum & Pauli. Hi sicut locis & temporibus disjuncti doctrinam & præcepta Magistri sui literis consignarunt: ita solemne ipsis fuit, ut, quod alius minus plenè & perspicuè tradidisset, alius absolverit, vel cum majori perspicuitate proposuerit. Unde si verba sua, *hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*, Salvator improprie voluisset intellecta, & Matthæus, qui primus scripsisse creditur, silentio id præterisset, procul dubio id monuisset aliquis ex reliquis duobus Evangelistis, vel, si illi quoque hoc non attigissent, Paulus tamen id monuisset, cum credibile nullo modo sit, Spiritum Sanctum, cujus ductu & instinctu sacri hi amanuenses scripserunt, Ecclesiam de re tanti momenti non satis certam reddere voluisse. vid. Plur. Rev. Dn. D. Muf. *dissert. de S. Cæn. contra Vorst. S. 6. seqq.*

19. Tertiò sententia nostra ex eò etiam confirmari solet, quod verba, quibus Salvator usus, sint verba Testamenti, quibus supremam suam voluntatem nobis notam facere, atque saluberrimum salutis medium, sum nempè corpus edendum, sanguinemque preciosissimum bibendum nobis legare voluerit. Si verò unquam, certè in Testamentis opus est verborum proprietate & perspicuitate, cum ex opposito, nempè verborum improprietate aut obscuritate facile nascantur lites, suprema voluntas Testatoris invertatur, & id, quod voluit, prorsus irritum reddatur. Quod autem verba, quæ adhibuit Salvator, sint verba Testamenti, id probari solet non solum ex *Matth. 26. v. 28. Marc. 14. v. 23.* ubi ipse dicit: *Hic est sanguis novi Testamenti, qui pro multis effunditur: & 1. Cor. 11. vers. 25. hoc poculum novum Testamentum est in meo sanguine, qui pro nobis effunditur;* sed etiam ex Epistola

stola ad *Ebr. 9. v. 15.* ubi Autor Epistolæ Christum novi Testamenti mediatorem vel conciliatorem appellat, & ne quis vocem *Agnum* hic aliter, quam pro Testamento accipiendam esse contendat, Autor Epistolæ eidem applicat ea, quæ aliàs ad Testamentum propriè dictum requiruntur, quando dicit *v. 10. ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris, v. 17. nam testamentum in mortuis ratum est, quandoquidem nondum valet, cum vivit testator.*

20. Quartò ipsa indoles rei, quam Salvator hic tractavit, poscere videtur sermonem planum, simplicem & proprium. Est enim, quò de hic agimus, religionis Christianæ dogma maximè sublime, & præceptum de re nova & antea prorsus ignota, atque Ecclesiæ deinceps frequentanda, quod alibi nuspiam propositum, inculcatum aut usurpatum fuerat. Jam verò hujusmodi dogma & præceptum planè novum & tam magni momenti Salvatorem verbis tantùm impropriis tradere völuisse, quis credat?

21. Stante igitur hoc, quod verba Institutionis propriè & sine tropo sint accipienda, nemo non videt, ipsam corporis & sanguinis Christi substantiam in S. Cœna revera adesse, ore excipi, comedi atque bibi, quod majoris perspicuitatis gratia probamus insuper hoc argumentò: *Quod Salvator noster in S. Cœnâ ore corporis jubet manducari & bibi, illud in S. Cœnâ realiter præsens est. Atqui corpus & sanguis Christi est id, quod Salvator noster in S. Cœnâ ore corporis jubet manducari & bibi. E. corpus & sanguis Christi in S. Cœnâ realiter præsens est.* Major per se clara est: cum enim actus comedendi & bibendi requirat objectum quoad substantiam præsens, & absurdum sit aliquem jubere, ut quis edat vel bibat ali-

quid,

quid, quod quoad substantiam non est præsens, ultrò sequitur, id, quod Salvator noster in S. Cœnâ jubet manducare & bibere, in S. Cœnâ quoque realiter & quoad substantiam præsens esse. Minor quoque clara est ex verbis institutionis. Cum enim Salvator dixisset, *accipite, comedite*, statim subjungit: *hoc est corpus meum*, non obscure significans, se cum pane benedicto porrigere etiam corpus suum, adeoque corpus suum esse id, quod jubeat in S. Cœnâ ore corporis manducari: Similiter, cum dixisset: *bibite ex hoc omnes*, iterum subjungit: *hoc est sanguis meus*, innuens, se cum vino benedicto porrigere, etiam sanguinem suum, & ita sanguinem suum esse id, quod jubeat in S. Cœnâ ore corporis bibi.

22. Ordo nunc jubet, ut convertamus nos ad ea, quæ ab adversariis objiciuntur. Cum verò instituti ratio non permittat, ut omnia, quæ ab illis hic adduci solent, expendantur, considerabimus hac vice tantum illa, quæ contra manifestam veritatem in medium profert Edmundus Albertinus, apud Parisienses, qui Carentoni Synaxes suas habent, verbi DEI minister. Is igitur lib. 1. de eucharistia Sacramento cap. IX. & seqq. Primò seorsim agit de singulis vocabulis illius propositionis, quâ usus est Salvator in institutione S. Eucharistia, nempe *hoc est corpus meum*; Deinde cap. XIII. totam hanc propositionem: *hoc est corpus meum*, utrum propria sit, an impropria, considerat.

23. Quod igitur attinet primum vocabulum seu subjectum hujus propositionis, *hoc est corpus meum*, illud est pronomen *Hoc*, de quo cap. IX. Albertinus ita scribit: *Si in verbis, Hæc est corpus meum, pronomen demonstrativum nec sola panis accidentia, nec individuum vagum, substantiamve indeterminatam, nec corpus Christi, nec*

C
R

pa-

panem & corpus Christi simul designat, superest, ut demon-
 stre hoc sensibile, quod Dominus manu tenebat, panem vi-
 delicet. Hanc sententiam, quod scilicet pronomen *Hoc* in
 verbis Institutionis tantum panem denotet, probat mo-
 do dictus Autor tum ex ipsis Salvatoris verbis, tum ex
 iis, quae ea antecedunt. Dominus enim, inquit, secundum
 Evangelistas accepit panem & gratis actis fregit & de-
 dit discipulis & dixit, accipite, comedite, hoc est corpus
 meum. Ubi series verborum Christi, pergit Autor, plane
 indicat, demonstravisse ipsum id, quod acceperat, & gra-
 tiis actis fregerat, & fractum visibiliter porrigebat disci-
 pulis, ut ederent. At panis erat id, quod acceperat, & gra-
 tiis actis fregerat, & fractum visibiliter porrigebat disci-
 pulis, ut ederent. Panis ergo est id, quod demonstrabat.
 Secundo, inquit Aut. N. id probatur ex Apostolo, qui aper-
 tissime pronomen *Hoc* interpretatur de pane. At enim,
 panis, quem frangimus, nonne communio est corporis
 Christi? Tertium ut & quartum argumentum solis Pon-
 tificiis est oppositum, ideo hic praetermittitur. Quin-
 tum desumit ab autoritate Patrum, quibus frequens est
 panem vocare corpus Christi, aut pro hac, *hoc est corpus*
meum, uti illa, *panis est corpus Christi*. Sextum iterum
 Pontificiis est oppositum.

24. In cap. XI. Aut. N. agit de altera parte hujus
 propositionis, *hoc est corpus meum*, nempe de copula *EST*
 ejusque significatione, de qua varias opiniones ibidem
 recenset, quas omnes adducere ratio instituti non per-
 mittit. Suam vero suorumque sententiam propositurus
 ait: *Quinta expositio Nostrorum est, dupliciter ergo, exponi*
potest, semper tamen in eundem sensum. Primo ex hypo-
thesi nonnullorum ex adversariis, qui docent verbum il-
lud EST, quod est copula propositionum, esse transcenden-
tale

tale & generalissimum, sicut & Ens, ideoq; quot sunt entis
 species, tot etiam esse essendi modos, & pro hac sententia
 allegat Jansonium in liturg. l. 4. c. 8. Ut autem digno-
 sci possit verus & genuinus sensus cujuslibet proposi-
 tionis, dicit Aut. N. porro, semper habendam esse ra-
 tionem subjecti & prædicati. Nam, inquit, si subjectum
 & prædicatum substantialiter de se invicem dici queant,
 tunc EST designabit hoc esse illud substantialiter; sin au-
 tem non ita convenire possint, sed tantum analogicè aut
 significativè, tunc tantum designabit hoc illud esse analo-
 gicè aut significativè, absq; eo forte, quod necesse sit tropum
 illum in verbo EST constitinere. Ex hisce duobus mo-
 dis, quos Aut. N. verbo EST competere existimat (ut
 nempe interdum designet prædicatum cum subjecto
 idem esse substantialiter, interdum verò analogicè sal-
 tim aut significativè) putat secundum huc spectare, ut
 sensus propositionis illius, hoc est corpus meum, sit hic:
 Panis est analogicè aut significativè corpus meum. Pro-
 bat A. N. hoc 1. quia pronomem Hoc designat hunc panem.
 At nec panis de corpore Christi, nec corpus Christi de pane
 substantialiter prædicari potest. 2. Quando sacramenta
 earum rerum, quarum sacramenta sunt, nominibus appel-
 lantur, id fit ratione similitudinis. At in hac proposi-
 tione: hoc est corpus meum, Sacramentum, quod manu te-
 nebat Dominus & offerebat discipulis, appellatur nomine
 rei, cujus Sacramentum est, i. e. nomine corporis. E. id fit
 ratione similitudinis, ac proinde EST ibi sumitur pro esse
 sacramentaliter & similitudinariè, non autem pro esse sub-
 stantialiter. Deniq; cum verbum EST ex hac hypotesi sit
 loco generis respectu horum duorum essendi modorum sub-
 stantialis & similitudinarii, ea profectò species eligenda
 est in verbis, hoc est corpus meum, que non tantum ma-

C 2

K

teria

77 *teria subjecta rectè conveniat, sed & quæ aut in seqq. aut in antecedentibus aliquatenus indicetur, rejicienda verò illa, de qua ibi nulla prorsus mentio existit. At de esse substantialiter nihil prorsus exprimitur in tota institutionis Sacramentaria historia: contra esse significativè immediate innuitur post verba, hoc est corpus meum, addente Domino, hoc facite in meam commemorationem. E. esse significativè & commemorativè eligendum est in illis verbis, & rejiciendum alterum, videlicet substantiale.*

25. *Secundo, inquit porrò Aut. N. communiter à Nostris asseritur verbum EST hic tropicè poni pro SIGNIFICAT, ut in multis aliis locis. Quod autem EST frequentissimè ponatur pro significat, probat Aut. ex variis Scripturæ locis, e. g. quando dicitur Gen. 41. v. 26. Septem boves sunt septem anni, quando circumcisio dicitur fœdus, Gen. 17. v. 10. agnus pascha, Exod. 12. v. 11. Petra Christus, 1. Cor. 10. v. 4. baptismus lavacrū regenerationis, Tit. 3. v. 5. & sepultura cum Christo. Rom. 6. v. 4. Col. 2. v. 12. & tandem calix Novum Testamentum, Luc. 22. v. 20. 1. Cor. 11. v. 26. In his omnibus, inquit Autor, EST sumitur pro significat propter habitudinem terminorum inter se. Quod autem verbum EST eodem modo accipiatur in verbis, hoc est corpus meum, probat Aut. ex eò, quod signatum utrobique de suo signo prædicetur, h. e. disparatum de disparato, quæ de se invicem essentialiter dici nequeunt.*

26. *Porrò Autor N. progreditur ad prædicatum hujus propositionis, hoc est corpus meum, & dicit per corpus intelligendum esse verum & naturale Domini corpus, quatenus pro nobis ad mortem datum. Nec aliud voluisse ait alios Reformatos, quando dixerunt, corpus hic*

hic fumi pro signo corporis per metonymiam subjecti pro adjuncto. Horum enim mentem non esse dicit, quasi corpus non sumatur pro verò & naturali Christi corpore, sed quod exprimat, corpus intelligi quà sub-
jecto significatum & demonstratum.

27. Denique cap. 13. Aut. N. totam hanc propositionem, *hoc est corpus meum*, considerat, eamque impropriam esse probat sequentibus argumentis; 1. *Ubi cunque disparatum de disparato predicatur, ibi necessarid aut figurata est, aut falsa enunciatio. At in hac propositione, hoc est corpus meum, disparatum de disparato predicatur. E. aut figurata est, aut falsa. Non autem est falsa. E. figurata.* 2. *Quando signum dicitur res signata, aut res signata affirmatur de signo suo, enunciationem illam non propriam, sed figuratam esse necesse est. At in verbis, hoc est corpus meum, signum dicitur esse res signata, aut res signata affirmatur de signo suo. E. 7. In exemplis rerum, quæ tota posita sunt in significatione, idem est addere verbum EST & SIGNIFICAT, cum de illis predicamus significatum. At eucharistia est in exemplis rerum, quæ tota posita sunt in significatione. E. idem est illi addere verbum EST, aut SIGNIFICAT, cum de illa predicatur significatum, sicut fit in his verbis: hoc est corpus meum. Hæc sunt, quæ Aut. N. pro sententiâ Calvinianorum adducit, de quibus quid sentiendum sit, nunc videndum est.*

28. Quod igitur dicit Aut. N. cap. 9. *Si in verbis, hoc est corpus meum, pronomen demonstrativum nec sola panis accidentia, nec individuum vagum, nec corpus Christi, nec panem & corpus Christi simul designat, superest, ut demonstret hoc sensibile, quod Dominus manu tenebat, panem videlicet; si ponatur antecedens, h. m. At-*

qui in verbis, *hoc est corpus meum*, pronomen demonstrativum nec sola panis accidentia, nec individuum, vagum, nec corpus Christi, nec panem & corpus Christi simul designat. Resp. Neg. anteced. quoad illa verba, quod pronomen demonstrativum *Hoc* nec corpus Christi, nec panem & corpus CHRISTI simul designet.

29. Ut igitur ostendatur, in allata propositione, *hoc est corpus meum*, pronomen *Hoc* designare corpus Domini, & certo modo etiam panem, adeoque corpus & panem simul, præmittendum est 1. hanc propositionem, *hoc est corpus meum*, esse exhibitivam, per hanc ipsam enim exhibuit Salvator id, quod à discipulis accipi & manducari voluit. 2. not. subjectum nempe pronomen *Hoc* dupliciter posse accipi, interdum enim tantum habet vim demonstrandi, quando scil. ipsi additum est aliquod substantivum, ut cum dico *hoc lignum*, *hoc vinum*; in his & similibus pronomen *Hoc* tantum vim habet demonstrandi illam rem, quæ significatur per additum substantivum: interdum verò præter hoc, quod vim demonstrandi habet, denotat etiam rem, quamvis tantum sub communi ratione rei vel entis, ut idem sit, ac *hæc res*, *hoc ens*, ut cum ostensò dolio dico: *hoc est vinum*: sensus enim est: hæc res (quæ est in dolio) est vinum. In allata propositione, *hoc est corpus meum*, facile patet, quod cum nullum nomen additum habeat pronomen *Hoc*, nō priori, sed posteriori modo illud sumatur, ut idem sit, ac *hæc res*, & ut Salvator, quando dixit, *accipite, comedite, hoc* &c. nihil aliud dicere voluerit, quam, accipite, comedite hanc rem, quam comedendam vobis exhibeo. Cæterum, quænam distinctè sit res illa, per pronomen *Hoc* confusè significata, ex prædicato propositionis cognoscendum est, quippe quod distinctè exprimit

mit id, quod confusè per pronomē *Hoc* significatum fuit, e. g. cum ostenso dolio dico: *hoc est dolium*, prædicatum, nempe dolium ostendit, quæ sit illa res, quæ per pronomē *Hoc* significatur & demonstratur, quod nempe dolium sit. Cum vero monstrato dolio, quod vino repletum est, dico: *hoc est vinum*: iterum ex prædicato intelligitur, quanam sit illa res, quam significat & demonstrat pronomē *Hoc*, nempe quod non sit dolium, quod sub sensu cadit, sed vinum in dolio. Similiter cum porrectâ crumena dico: *hoc est aurum*, ex prædicato constat, quæ sit illa res, quam significat & demonstrat pronomen *Hoc*, quod nempe non sit crumena, quæ sub sensu cadit, sed aurum in crumena. Ita quoque cum Salvator accepto & porrecto pane dixit: *hoc est corpus meum*, ex prædicato intelligitur, quid per pronomen *Hoc* confusè voluerit significare, & clarum est, ipsum cum pane, qui sub sensu cadebat, discipulis comedendum dedisse aliquid, quod non æquè ac panis sensibus erat obvium, nempe *corpus suum*, verba subjecta enim *corpus meum*, ostendunt, quod quamvis solum panem Salvator sensibus discipulorum exhibuerit, non tamen solum panem comedi voluerit, sed aliud quidpiam in & cum pane, sacrosanctum scil. corpus suum. Et sic consuetudo loquendi usu receptissima jubet, ut in propositione Salvatoris pronomen demonstrativum *Hoc* ita accipiamus, ut confusè denotet id, quod distinctè exprimitur per prædicatum: distinctè autem in prædicato exprimitur corpus Christi. E. pronomen *Hoc* confusè significat ipsum corpus Christi. Sed porro hic observandum est, quod, licet in propositionibus exhibitivis, ubi duo dantur conjuncta & unita, quorum alterum sub sensu cadit, alterum verò sensibus non est obvium, pronomen *Hoc* signi-

significet id, quod sub sensus non cadit, & quod exprimitur in prædicatō, tamen alterum quoque quod sensibus percipitur, quodammodo designet, alio tamen modo, quam quo prius illud designabat. Nam prius illud, quod prædicatum est, & sub sensus non cadit, significat in recto, alterum verò quod sensibus est obvium, significat in obliquo & quasi connotatum aliquod, id quod per exempla potest declarari: cum ostenso dolio dicitur, v. g. *hoc est vinum*, ipsa loquendi consuetudo ostendit, per pronomen *Hoc* demonstrari & significari in casu recto id, quod in prædicato continetur, nempe vinum: sed quia vinum hic spectatur prout in dolio est, per pronomen *Hoc* designatur ipsum quoque dolium, non in recto quidem, sed in obliquo & per modum connotati, sensus enim allatæ propositionis est, *hæc res, quæ est in dolio, est vinum*. Similiter cum ostenso sacco, dicitur, *hoc est triticum*, pronomen *Hoc* in recto denotat id, quod per prædicatum exprimitur, & quod sensibus non est obvium, nempe triticum, quia verò triticum non absolute & in se, sed cum connotato, & quatenus in sacco est, spectatur, & cum sacco etiam exhibetur, ideo rectè dicitur, pronomen *Hoc* designare etiam saccum, sed tantum in obliquo, ut allatæ propositionis sensus sit hic: *Hoc, quod in sacco continetur, est triticum*. Hæc explicatio adeo clara est, ut adversarii eam rejicere non possint, nisi communem loquendi consuetudinem planè è medio tollere velint. Licet igitur Salvator hæc propositione: *hoc est corpus meum*, per pronomen *Hoc* designaverit corpus suum, scil. in recto, ut ex prædicato patet, hoc tamen non obstante, panem quoque, qui sub sensus discipulorum cadebat, per idem pronomen designavit, sed in obliquo tantum & per modum connotati, ut sensus sit;

fit;

lit: hoc (quod scil. cum pane benedicto vobis exhibeo & comedendum trado) est corpus meum. Ex quibus patet, falsum esse, quod dixit Albertinus, in verbis: hoc est corpus meum, pronomen Hoc non denotare corpus Christi, nec panem & corpus Christi simul.

30. Sed videamus, quid in recessu habeant argumenta, quibus Alberting probare conatur, per pronomen Hoc nõ nisi panem designari. Primò autem, ut supra dictum, hoc probari posse putat tum ex verbis Salvatoris, tum ex verbis antecedentibus, in quibus dicitur, Salvatorem accepisse panem, & gratis actis eum fregisse, dedisse discipulis, & dixisse, accipite, edite, hoc est corpus meum. Argumentum in formã erit tale: Quod Christus accepit, & gratis actis fregit, deditq. discipulis, id per pronomen Hoc in verbis Christi significatur. Atqui panis est id, quod Christus accepit, & gratis actis fregit deditq. discipulis. E. Panis est id, quod per pronomen Hoc in verbis Christi significatur. Verum resp. majorem propositionem esse falsissimam, si scil. intelligatur de eò, quod in recto significatur. Neque enim, cum scire volumus, quid Salvator in recto per pronomen Hoc significare voluerit, recurrendum est ad antecedentia verba, in quibus narratur, quid acceperit Christus, quid gratis actis fregerit &c. cum, in illis verbis tantum describatur res illa, quam Dominus ante consecrationem, cum vellet Eucharistiæ Sacramentum instituere, adhibuit, nempe panis, & quid circa illum Salvator egerit, innuatur, quod scil. panem illum in manus sumserit, gratias egerit, fregerit, & discipulis dederit. Quod autem accedente verbo Domini ad panem nihil aliud accesserit, quod in recto per pronomen Hoc à Salvatore in verbis istis: Hoc est corpus meum, designatum fuerit, id unde probabitur? itane inefficax fuit

D

ver-

verbum Domini & prorsus otiosum? sanè longè aliud evincunt verba Domini, *hoc est corpus meum*, quæ docent, per consecrationem ad panem accessisse corpus, & Dominum in adductis verbis per pronomen *Hoc* in rectorio non significare voluisse panem, sed id, quod per consecrationem ad panem accessit, nempe ipsum corpus.

31. Nec est, quod quis dicat, nihil aliud præter panem præcessisse, ad quod pronomen *Hoc* possit referri, necessario igitur referendum esse ad panem, quem Salvator accepit, fregit & discipulis dedit, adeoque majorem argumenti allati firman esse. Nam Resp. Non necesse esse, ut pronomen *Hoc* referatur ad antecedens, cum non sit relativum, sed demonstrativum. Quid autem demonstrat, supra ostensum fuit. Ut res fiat clarior, rem illustrabimus simili. Jubeat medicus cibum peculiariter parari pro ægroto, præscribat modum, quo debeat confici, atque mensuram, exprimat aromata, quibus condiri debeat, eiq; ad ægrotum allato præsentissimum aliquod contra morbum remedium admisceat, & dicat ægroto: Accipe, comede, *hoc est præsentissimum contra morbum tuum remedium*. Hic in antecedentibus non nisi de cibo fuit sermo: sed anne dicet adversarius, pronomen *Hoc* referendum esse ad id, quod præcessit, nempe ad cibum, quem pro ægroto parari jussit medicus, ut sensus sit: *hic cibus, quem parari jussi, est præsentissimum contra morbum remedium?* sanè non puto aliquem ex adversariis tam absurdum fore, ut hoc asserere audeat, esset enim contra mentem Medici, qui per pronomen *Hoc* non voluit cibum designare, sed, ut ex prædicato patet, medicamentum seu remedium contra morbum, idque cum vehiculo nempe cibo, quem parari jussit. Simili modò Christus primo quidem præparavit symbolum

lum

87
lum externum, nempe panem, quem gratis actis fregit ac dedit discipulis, sed non sequitur, quod cum postea dixit, *hoc est corpus meum*, pronomen *Hoc* necessariò referri debeat ad antecedens, nempe panem, ut sensus sit: *Panis est corpus meum*, cum prædicatum satis clarè ostendat, quid Salvator per pronomen *Hoc* designare voluerit, ut non opus sit recurrere ad antecedentia.

32. Sed pergit Autor noster, & ut probet, pronomen *Hoc* in verbis Salvatoris tantum panem significare, in subsidium vocat Paulum *1. Cor. 10. v. 16.* ubi ita ait: *Panis, quem frangimus, nonne communio est corporis CHRISTI?* quibus verbis, ait, apertissimè Apostolus pronomen *Hoc* interpretatur de pane. Verum resp. negando, quod subjectum in propositione Paulina exprimat id, quod significat pronomen *Hoc* in verbis Salvatoris nostri, aut quod propositiones istæ: *panis, quem frangimus, est communio corporis Christi, &, hoc est corpus meum*, habeant eundem sensum, ut una alteram explicet. Quid enim tum in aliis exhibitivis tum in hac Salvatoris propositione pronomen *Hoc* designet, id, ut supra ostensum, ex prædicato cognoscendum est, quod quia h. l. est corpus Christi, satis clarum est, per pronomen *Hoc* in verbis Salvatoris in casu rectò significari tantum corpus Christi, non verò panem, quamvis hic per idem pronomen in obliquo connotetur, & consequenter falsum esse, Paulum in *cit. loc.* pronomen *Hoc* interpretari per panem. Deinde quod diversa sint hæ propositiones, *panis, quem frangimus, est communio corporis Christi, &, hoc est corpus meum*, ex eò patet, quod habent diversissima subjecta, ut & diversissima prædicata. Nam prioris subjectum est vox *panis*, quæ distinctè significat id, quod constat ex farina & aqua inter se mixtis, ut crassiore humore per calo-

111

D 2

rem

rem externum absumto consistant, atque masticari & in corporis nutritionem cedere queant, ut docet Plin. *l. 15. N. H. c. 15.* At verò alterius, quò usus est Salvator, subiectum est pronomen *Hoc*, quod idem est ac *hec res, hoc ens*, & in se spectatum distinctè nec panem nec aliud quid significat. Deinde etiam prædicata sunt diversissima: in priori, quæ est Pauli, prædicatum est *communio corporis CHRISTI*, i. e. id, cui corpus Christi sacramentaliter est unieum, & quo mediante corpus Christi communicatur & exhibetur: in posteriori autem prædicatum est ipsum *corpus Christi*. Unde licet illa propositio, quæ Pauli est, inferri possit ex altera, quæ usus est Salvator, non tamen sequitur, Paulum per subiectum suæ propositionis interpretari subiectum alterius, quæ à Christo adhibita fuit.

33. Tertium ut & quartum argumentum, quibus Albertinus evincere vult, per pronomen *Hoc* in verbis Christi significari panem, quia concludunt ex falsâ Pontificiorum sententiâ de Transsubstantiatione, quam nos non admittimus, facile patet, quod nos non feriant. Quintum argumētum, quod ab autoritate Patrum desumit Albertinus, nihil plane evincit; Nam quando Patres panem corpus Christi vocant, aut pro verbis Christi, *hoc est corpus meum* utuntur illâ: *Panis est corpus Christi*, sciendum est, vocabulum *Panis* dupliciter sumi (α) in vulgari significatione, de quâ §. præced. (β) in eâ significatione, quam accepit ex usu Ecclesiastico, quatenus non nudum panem significat, sed panem, qui accedente verbo DEI factus est eucharistia, & rebus duabus, terrena & cœlesti, h. e. pane & corpore Christi constat: Patres igitur in propositione ista: *Panis est corpus Christi*, panem non sumunt pro nudo pane, quasi sensus sit: *panis nudus est corpus*, i. e. *signum corporis Christi*, sed pro toto sacramentali

86 tali complexo ex pane & corpore Christi, unde tantum abest, ut adversarios hic habeamus Patres antiquos, ut potius eos nobis planè *ἑμολίφως* esse pateat. Sextum argumentum non nos, sed Pontificios tangit.

34. Hucusque vidimus nihil roboris inesse argumentis Autoris nostri, quibus evincere voluit pronomen *Hoc* significare panem. Progreditur nunc ad secundam partem hujus propositionis, *hoc est corpus meum*, nempe ad verbum *EST*, de quo duas adducit sententias, quarum tamen utramque probat. Primò dicit juxta nonnullos verbum *EST* esse transcendente & generalissimum, sicut *ENS*: qua verba aut intelliguntur de *EST* secundi, aut de *EST* tertii adjecti, ut in Logicis vocatur. Si prius vult autor, ut sensus sit, verbum *EST* secundi adjecti, quod significat existentiam, æque ac *ENS* s. existens esse transcendente, frustra id adducit, cum hic non sit sermo de *EST* secundi, sed tertii adjecti, quod nempe post se aliquid habet in casu rectò: Si vero posterius vult, ut sensus sit, *EST* tertii adjecti æque ac *ENS* esse transcendente, id falsissimum est. Sicut enim *EST* tertii adjecti nullam significat existentiam, sed tantum identitatem inter prædicatum & subjectum, adeoque cum ente quoad existentiam planè non potest comparari: ita nihil causa video, cur verbum *EST* tertii adjecti, quale est in propositione *hoc est corpus meum*, æque ac *ENS* debeat transcendente vocari. Hoc igitur cadente, cadit & alterum, quod sequitur, nempe tot esse essendi modos, scil. per verbum *EST* tertii adjecti significatos, quot sunt Entis species: sicut enim hoc verbum non significat *esse* vel *existere*: ita quoque non significat essendi vel existendi modos. Quando porrò dicit Autor, ut dignosci possit verus & genuinus sensus cujuslibet

propositionis, habendam esse rationem subiecti & prædicati, id acceptari potest: sed quando addit: *si subiectum & prædicatum substantialiter de se invicem dicantur, tunc EST designare, hoc esse illud substantialiter*, id ineptum est, cum verbū *EST* tertii adiecti, sive prædicatum de subiecto dicatur substantialiter, sive alio modo, semper eandem retineat significationem, & nil nisi identitatem inter prædicatum & subiectum denotet, ita, ut, an aliquid substantialiter, an alio modo de subiecto dicatur, non cognoscendum sit nec cognosci possit ex verbo *EST*, sed ex habitudine prædicati ad subiectum, sicut v. g. quando dico: *DEUS est justus*, hoc, quod *justus* de DEO substantialiter dicatur, non cognoscitur ex verbo *EST*, sed ex habitudine illius prædicati ad subiectum. Pergit Autor: *Sin autem non ita convenire possint* (ut scilicet unum de altero dicatur substantialiter) *sed tantum analogice aut significative, tunc EST tantum designabit, hoc illud esse analogice aut significative*. Verum neq; hæc rectè dicuntur. Quod enim unum sit alterum significative, aut quod unum de altero significative prædicetur, id non significatur per verbū *EST*, hoc enim præter identitatem nihil significat, sed id cognoscendum est iterum ex habitudine prædicati ad subiectum; e. g. cum offensâ imagine Cæsaris dico, *hic est Cæsar*, facile patet, quod, quando Cæsar propriè sumitur, nullam habeat habitudinem ad subiectum, quod digito monstratur, & quod de eò prædicari nequeat: si autè sumatur significative seu pro signò vel imagine cæsaris, non verbū *EST* hoc designabit, quod dicatur de subiecto *significative*, sed poterit illud cognosci ex habitudine prædicati ad subiectum, quia scilicet prædicatum sub nulla alia ratione quam sub ratione signi vel imaginis hoc subiectum respicit. Unde nunc

eadit etiam id, quod subjungit Autor, verbum *EST* in propositione, *hoc est corpus meum*, designare prædicatum cum subiecto idem esse tantum significativè.

35. Sed, ut supra vidimus, probat Autor noster hanc suam sententiam, quod nempe in verbis *CHRISTI* *EST* designet unum de altero significativè prædicari. quia pronomen *Hoc* designat hunc panem, de quo corpus Christi substantialiter prædicari non potest. Verum Resp. Autorem petere id, quod in principio. In præced. enim oppositum ostensum est, quod scil. quando certi esse volumus, quid pronomen *Hoc* in exhibitivis propositionibus in casu recto significet, respectus habendus sit ad prædicatum propositionis, quod quia in nostrâ, de qua agimus, propositione est *corpus Christi*, facilè patet, pronomen *Hoc* in recto corpus Christi denotare, non verò panem. Deinde ponamus, per pronomen *Hoc* significari panem, non tamen sequitur, verbum *EST* designare, quod prædicatum competat subiecto significativè, cum hoc non ex verbo *EST*, sed ex prædicato cognoscatur.

36. Simili modo Autor in altero quoque argumento petit id, quod in principio, dum dicit, in hac propositione: *hoc est corpus meum*, Sacramentum, quod manu tenebat Dominus & offerebat discipulis, i. e. panem appellari nomine rei, cujus Sacramentum est, i. e. nomine corporis, adeoque sensum esse: *panis est corpus meum*, nondum enim probavit Autor, per pronomen *Hoc* panem in recto significari, adeoque de pane prædicari corpus Christi. Ad tertium peti potest responsio ex superioribus, in quibus ostensum est, purum putum figmentum esse, verbum *EST* tertii adjecti duos habere modos essendi, substantialem & similitudinariam, cui simile est

le est alterum figmentum, verbum *EST* in ordine ad hos modos habere se per modum generis. Unde frustra addit Autor, præferendum esse modum similitudinariam, ut verbum *EST* hunc designet in verbis Institutionis. Nam ex falsâ hypothesi procedit hæc Autoris argumentatio, quod scil. per pronomen *Hoc* significetur panis, & quod verbum *EST* tertii adjecti duos habeat essendi modos, quorum utrumque falsum esse, in præced. ostensum est. Sed adhuc obtinere conatur Autor, modum istum, quod verbum *EST* designet prædicatum subjecto competere *significativè*, eligendum esse, cum Dominus addat: *hoc facite in meam commemorationem*. Verum nulla est consequentia. Hoc quidem certum est & extra dubium, Salvatorem, cum S. Coenam instituit, in primis etiam intendisse seriam mortis & passionis suæ in nobis recordationem, quam ob causam dixit: *hoc facite in mei commemorationem*; sed quomodo inde inferri possit, in verbis Salvatoris, *hoc est corpus meum*, *to EST significativè* accipiendum esse, non apparet. Imò inverti potius potest argumentum, h. m. Quia Christus seriam mortis & passionis suæ memoriam per S. Coenam animis nostris voluit imprimere, credibilis est, verba Salvatoris, *hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*, non agere de nudis signis corporis & sanguinis Christi, sed ipsum corpus & sanguinem ejus per verba ista nobis præsentia sisti, cum intensior memoria mortis & passionis Dominicæ in nobis esse vix queat, quam cum ipsum corpus dulcissimi Salvatoris pro nobis vulneratum & in acerbissimam mortem traditum, & pretiosum ejus sanguinem pro nobis effusum coram adesse novimus, non fecus, atque memoria optimi Ducis, qui pro salute patriæ occubuit, nunquam magis animos militum subit, quam

citur accipi pro *significat*, non tamen hoc obtinetur, quod *EST* à nativa significatione recedat. Ad alterum locum *Gen. 17. v. 10.* quod attinet, in illo hæc propositio: *Circumcisio est fœdus*, non reperitur. Verba hæc sunt: *Hoc fœdus meum, quod custodietis inter me & inter vos & inter semen tuum post te, circumcidi vobis omnem masculum, seu, ut circumcidatur in vobis omnis masculus:* quæ verba hunc sensum habent: Fœdus meum, quod inter me & vos constituo, à vobis requirit, ut omnem masculam circumcidatis. *v. 11.* subjungitur: *circumcidetis igitur carnem præputii vestri, & erit in signum fœderis inter me & inter vos*, i. e. hæc ipsa circumcisio, quam requirit fœdus meum, erit signum fœderis inter me & inter vos. Ex quibus patet, in h. l. nullam præfusa mentionem fieri propositionis illius, *circumcisio est fœdus*. Sed ponamus, ex verbis versus undecimi erui posse hanc propositionem: *circumcisio est fœdus DEI*, non tamen sequitur, copulam *EST* à nativa sua significatione recedere. Sciendum igitur, circumcisionem dupliciter accipi posse. 1. pro integro Sacramento, quod duo complectebatur, alterum ex parte DEI, nempe DEI mandatum & gratiæ promissionem: alterum ex parte hominis, quod erat externa pelliculæ amputatio, per quam homo se DEO obligabat ad præstandam obedientiam, atque hæc integra actio, quæ circumcisio vel sacramentum circumcisionis dicebatur, propriè erat fœdus DEI, & totam fœderis divini essentiam in se continebat; & ita h. m. de circumcisioe dici non potest, quod sit fœdus DEI, i. e. quod significet fœdus DEI. 2. circumcisio sumitur pro sola externæ pelliculæ amputatione, & h. m. rectè dicitur circumcisio signum fœderis divini, *v. 11.* Sive igitur priori, sive posteriori modò accipiatur circumcisio,

cisio, probari non potest, verbum EST sumi pro *significat*. 92
car. Priori enim modo circumcisio propriè est ipsum
DEI fœdus, adeoque copula propriè sumitur, prout de-
notat identitatem inter fœdus DEI & circumcisionem :
posteriori modò autem prædicatum est *signum fœderis*,
inter quod & circumcisionem pro externæ pelliculæ
amputatione acceptam sicuti identitas datur: ita quo-
que verbum EST, in hac propositione, *circumcisio est si-
gnum fœderis*, eandem denotat, & ita propriam suam si-
gnificationem retinet.

39. Tertius locus, quem Autor noster adducit, ut evin-
cat *τὸ EST* sumi in Scriptura pro *significat*, extat *Exod. 12.*
v. 11. Sed Resp. in isto loco non haberi hanc propositionem,
quam Autor format, nempe *Agnus est pascha*. Hæc enim
sunt verba yers. 11. *Et sic comedetis eum (agnum) Lumbi*
vestri accincti, calceamenta vestra in pedibus vestris, &
baculus vester in manu vestra, & comedetis eum in festina-
tione, יהוה פסח הוא ליהוה *transitus est Jehova*. Diversas In-
terpp. circa ultima ista verba יהוה פסח sententias
vid. apud B. Hackspanium in *Loc. diff. Script. ad h. l.* Inter
omnes textui maximè conformis videtur ista, quæ פסח
per *transitum* redditur, ut hiscè verbis causa reddatur,
cur ab Israelitis tantà cum festinatione, & adhibitis illis
ceremoniis, quæ ipsis v. 11. præscribentur, agnus pa-
schalis sit comedendus, quia scil. est transitus Domini,
seu instat vel apperit transitus Domini, quasi dicatur:
transibit enim Dominus, & celeriter vos educet, ac
proinde longa mora opus non est. Hic genuinus ad-
ductorum sensus est, ubi nulla mentio fit pro-
positionis, *agnus est Pascha*, in qua *τὸ EST* pro *significat*
sumatur.

40. Quartus locus, quo Autor noster probare
E 2 vult,

M

vult, tō EST sumi pro *significat*, desumptus est ex 1. Cor. 10. v. 4. *Petra erat Christus*. Ubi sensum esse putat: *Petra significabat Christum*. Verum neque hic locus Autori nostro patrocinatur, quod ut rectius intelligatur, contextus paulō accuratius est considerandus. Apostolus hactenus suo ipsius exemplo Corinthios dehortatus erat à peccatis & offendiculis infirmorum: nunc igitur in hoc capite decimo idem facit exemplo Patrum Israëlitarum. Horum exemplo ostendit Paulus, non esse satis, nomen suum profiteri inter fideles, & beneficiis illis frui, quæ DEUS Ecclesiæ contulit, eamque per illa à gentilibus distinctam voluit, si quis postea securus esse & omnis generis peccatis indulgere velit, cum etiam hi Patres beneficiorum DEI facti fuerint participes, & tamen plures illorum, quos DEUS non approbavit, in deserto fuerint prostrati. Quænam verò beneficia DEUS exhibuerit Patribus, ostendit Paulus v. 1. seqq. v. 3. inter hæc beneficia refert Paulus etiam hoc, quod omnes escam spiritualem comederint, i. e. idem manna, quod licet fuerit corporeum quid, non tamen naturali virtute, sed potentia divina in terram descendit, & præterea etiam præfiguravit verum illum panem vitæ, qui de cœlo descendit, Jesum Christum, *Joh. 6. v. 32.* & ideò esca spiritualis vocatur. Similiter beneficiis, quorum patres participes facti erant, à Paulo annumeratur etiam, quod biberint eundem potum spiritualem, v. 4. per quem potum spiritualem intelligitur aqua illa, quam DEUS in itinere Israëlitarum ex petra produxit, quæ dicitur potus spiritualis, tum quia spiritualem atque vivificum potum, sanguinem Christi præfiguravit, tum etiam quia non naturali, sed divina virtute è rupe profiliit, nec Mosi, qui petram baculo percussit, sed unicè DEO adscribenda fuit,

fuit, quem Scriptura non semel petram, adeoque spiri- 94
tualem petram appellat, unde subjungit etiam Aposto-
lus in eod. v. 4. *bibebant de spiritali, quæ illos comitaba-
tur, petra*, i. e. hoc omne, quod in itinere isto Patres a-
quam è petra accipiebant, DEO, petrae spiritali, acce-
ptum referendum est. Quod autem hæc de DEO, petra
spiritali, non autem de naturali accipienda sint, patet,
quod dicitur hæc petra comitata esse Israëlitas, quod de
petra naturali dici non potest. Simplex igitur sensus
est: *bibebant de petra spiritali*, i. e. patres aquam è ru-
pe accipiebant virtute & auxilio DEI, qui in Scriptura
petra vocatur, atque hæc petra spiritalis, nempe DEUS
illos sequebatur, atque ab omnibus periculis eos immu-
nes præstabat. Et si autem hoc omnibus tribus Perso-
nis Trinitatis erat commune, peculiariter tamen Apo-
stolus exprimit secundam Trinitatis personam, & dicit
eodem versu, *Petra verò* (intellige spiritalis, de qua in
præced. dictum) *erat Christus*, s. petra spiritalis, quæ
Patres in itinere comitabatur, ipsisque è rupe naturali
aquam eliciebat, Christus erat. Hic est genuinus hujus
loci sensus, quæ ratione non video, quomodo inde pro-
bari queat, verbum EST sumi pro *significat*, cum ver-
bum EST h. m. nihil aliud denotet quàm identitatem,
inter Christum & petram spiritualem.

41. Nec est, quod quis objiciat in textu haberi,
ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθῆσας πέτρας, ex spiritali petra, quæ
comitabatur eos, ubi particula *ἐκ* videtur subjectum
denotare, ex quò scil. patres aquam acceperunt, quod
non fuit DEUS vel Christus, sed petra naturalis, ex qua
eliciebatur aqua. Nam Resp. Licet sæpius particula *ἐκ*
designet materiam & subjectum, ex quo aliquid produ-
citur, hoc tamen non est perpetuum, & multa adduci

possunt Scripturæ loca, in quibus dicta particula causam efficientem designat. Sic *Joh. 8. v. 44.* Christus ad Judæos ait: *Vos ex patre Diabolo estis*: ubi sanè Salvator non vult, Judæos ex Diabolo tanquam materia vel subjecto productos esse. Similiter *Rom. 11. v. 36. ἅ ἐξ αὐτοῦ* *Ex ipso (DEO) sunt omnia.* vid. B. Glass. *Gram. S. lib. 3. tr. 6. can. 8.* Nec etiam obstat tradita explicatio, quod in textu dicitur: *ἀκολούθησας πέτρας ex petra, qua sequabatur*, quod Christo non videtur competere, quippe qui non secutus fuit Israëlitas, sed eorum dux fuit. Resp. enim, verbum ἀκολούθησεν non semper idem esse ac sequi præeuntem, sed interdum idem valere ac simul cum altero iter facere, sive præeas, sive sequaris, sive te comitem ad latus euntis adjunxeris. Factum enim est ex particula *αὶ*, quæ apud Græcos non infrequenter significationem habet *τὸ ὅμῃ simul*, & nomine *ὁδὸς ἡ ἴα* *via, iter*, ut observat Jun. *l. 2. parall. 36.*

42. Quintus locus pro sententiâ ista allatus, quod verbum EST quandoque sumatur pro *significat*, desumptus est ex Epistola *ad Tit. 3. v. 5.* ubi baptismus dicitur *lavacrum regenerationis*. Si igitur integra formatur propositio, *Baptismus est lavacrum regenerationis*, Autur noster ait copulam EST idem esse ac *significat*. Verum unde certos nos reddet Autor de hâc significatione? Sanè neque ex contextu, neque aliunde quicquam adduci potest, quod obstat, quo minus in hâc propositione, *Baptismus est lavacrum regenerationis*, τὸ EST propriè possit sumi. Etsi enim ultrò largimur, solam aquam aut externam ablutionem prædicatum istud, quod sit lavacrum regenerationis, non habere: si tamen ad elementum externum accedat verbum & Spiritus Sanctus aquam, baptismi sanctificans, à vulgari segregans, & medium ordina-

96
dinarium nostræ regenerationis constituens, atque per illud efficaciter operans, quod in hoc ipso versu innuit Apostolus, nihil causæ video, cur baptismus non propriè dici queat lavacrum regenerationis, aut cur verbum *EST* explicari debeat per *significat*. Verissimè igitur scripsit B. Hunnius *de Sacram. c. 14.* quod est de cœna Dom. *Baptismi vox indubiè integrum sacramentum complectitur, h. e. non tantùm externam abluionem, sed etiam additum elemento verbum de regeneratione hominis, adoptione & vitâ eternâ. Atque sic vocula EST manet salva, subjectum autem juxta naturam Sacramentorum complectitur totum illud ab actione in oculos incurrente denominatum, atq; hæc ratione non significat, sed verissimè est lavacrum atque organum regenerationis.*

43. Sextò Autor noster adducit locum ex Epistola *Rom. c. v. 4. & Col. 2. v. 12.* ubi dicit contineri hanc propositionem: *Baptismus est sepultura cum Christo*, cujus sensum esse putat, quòd baptismus significet sepulturam cum Christo. Verùm Resp. hanc propositionem in neutro loco inveniri. *Rom. c. 6. v. 4.* dicitur: *Consepulti igitur sumus ei (Christo) per baptismum in mortem.* Similia habentur in alterò locò *Col. 2. v. 12.* Sed in his verbis neque actu & explicite continetur hæc propositio: *baptismus est sepultura*, nec etiam implicite, ita ut eò sensu, quo adversarius vult, ex his verbis formari possit, id quod satis clarum est ex contextu. Cum enim in præced. capite Apostolus effectum fidei & justificationis consequens explicasset, nempe conscientia tranquillitatem & pacem apud DEUM, hoc sexto capite nunc alterum tractat, nempe vitæ novitatem, s. peccatorum fugam & bonorum operū studium. Quia autem capite præcedente *vers. 20.* dixerat: *ubi exuberavit peccatum, ibi magis*

*gis exuberavit gratia, idè statim ab initio capitis sexti objectionem movet Apostolus, & dicit: Anne igitur manebimus in peccato, ut gratia abundet? Resp. v. 2. absit: qui mortui sumus peccato, quomodo posthac in eo vivemus? quasi dicat: nos qui jam per veram fidem in Christum tanquam vitam spiritualem Christo vivimus, non poterimus in peccato, quod fidei tanquam vitæ spirituali è diametro repugnat, posthac vivere. v. 3. pergit Apostolus: An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus baptizati sumus? quasi dicat: scire debetis, quod, quicumque per baptismum, Christo nomen dedimus & mystico ejus corpori sumus insiti, baptizati sumus idè, ut, sicut Christus verè mortuus est: ita & nos peccatis mori, & in illis non amplius vivere debeamus. v. 4. dicit porrò: Sepulti igitur sumus unà cum illo per baptismum in mortem, quasi dicat: sicut Christus in sepulchro jacens revera mortuus fuit, ita, ut per triduum mortis vita naturalis in illo non fuerit: ita postquam baptizati sumus, & per baptismum nobis collata est vita spiritualis, ut jam Christo vivamus, mortui sumus peccato & quasi sepulti, ut scil. peccato non amplius vivamus, s. ut vita peccatis dedita non amplius in nobis sit. Hisce igitur significat Apostolus inter alia, efficaciam baptismi, quod scil. illis, qui baptizantur, fidem salvificam tanquam vitam spiritualem conferat, & consequenter efficiat, ut peccato, quod vitæ spirituali opponitur, moriantur, & quasi sepulti sint, ut cum eo nullum amplius commercium habeant, sed potius, quem admodum excitatus est Christus ex mortuis per gloriam Patris; ita & ipsi in novitate vitæ ambulent. Hic est verus sensus horum verborum Pauli. An nunc ex illis propositio Autoris, nempe *Baptismus est sepultura cum Christi.**

Christo, elici possit, ut *EST* sumatur pro *significat*, & sensus sit: *Baptismus significat sepulturam cum Christo*, iudicent qui possunt. Sane baptismus hic non proponitur ut signum, sed ut efficax organon Spiritus S. & ostenditur, quæ virtus ejus sit in baptizatis.

44. Quod denique attinet locum septimum ex *Luc. 22. v. 20. & 1. Cor. 11. v. 25.* desumptum, ubi dicitur: *hic calix novum testamentum est in sanguine meo*, neq; in illo verbum *EST* sumitur pro *significat*, quod ut rectius intelligatur, sciendū est (a) in hac propositione esse metonymiam subjecti, *hic calix* enim ponitur pro eò, *quod est in hoc calice*. (B) quidam observant propositionem hanc, *id, quod est in hoc calice, est novum Testamentum*, esse causalem, ejusque sensum hunc esse: *Quod est in hoc calice, constituit N. T. seu est id, per quod N. T. sancitur & confirmatur*. Stante hac sententia, frustra hic locus adducitur ad probandum, quod verbum *EST* sumatur pro *significat*. Nam in causalibus propositionibus tò *EST* non solet explicari per *significat*; Quis enim hanc causalem: *Vulnus in corde est mors*, ita explicat, ut tò *EST* sit idem quod *significat*, & ut sensus sit: *vulnus in corde significat mortem*? cum potius quilibet hunc sensum esse intelligat: *vulnus in corde est causa mortis, seu mortem adfert*. Similiter cum dicitur: *hic calix vel quod est in hoc calice est N. T.* admissa hac sententiâ, sensus non est: *quod est in hoc calice significat N. T.* sed potius: *id quod est in calice est causa Novi Testamenti, seu est id, per quod N. T. constituitur*. Planior tamen esse videtur sententia B. Lutheri, quam proponit *Tom. 3. Jen. Germ. p. 465.* ubi existimat, apud Lucam esse hypallagen Hebraicam. Verba Lutheri hæc sunt. *Lucas stimmt mit Matthæo gänzlich überein/*

F
N

ein/ohn daß er die Worte verſeſet/ wie die Hebreiſche Spra-
 che pſſeget. Dann da Matthæus ſpricht auff Griechiſche
 Weiſe/ das iſt mein Blut des neuen Teſtaments/ ſpricht Lu-
 cas auff Hebreiſche Weiſe/ das iſt das neue Teſtament in
 meinem Blut. Atque hæc hypallage Hebraica in aliis et-
 iam locis apud Lucam occurrit. vid. cap. i. 48. c. 21. 26.
 Quod ergo Matthæo dicitur *Sanguis Novi Teſtamenti*,
 id Lucas effert h. m. *novum Teſtamentum in ſanguine meo*.
 Sed & hoc obſervandum h. l. quod apud Hebræos geniti-
 vus ſæpe exprimitur adhibito præfixo 2. Unde *Novum*
Teſtamentum in meo ſanguine, idem eſt ac *Novum*
Teſtamentum mei ſanguinis. Hiſce obſervatis, ſi appli-
 catur hypallage, ſenſus proſitionis à Lucâ adhibitæ hic
 erit: *hoc poculum* (quod eſt in hoc poculo) *eſt ſanguis*
meus Novi Teſtamenti, quod ipſum dicit etiam Matthæus,
 atque ita aptè conveniunt Evangeſtiſtæ. Unde autem
 nunc probari poſſit, verbum *EST* in hæc proſitione,
 ſumi pro ſignificat, non apparet. Ita igitur vidimus lo-
 ca, quæ Autor noſter adduxit, ut evinceret tò *EST* quan-
 doque ſumi pro *ſignificat*, nihil probare. Nunc Autor
 noſter pergit, &, quod verbum *EST* etiam in hæc proſi-
 tione, *Hoc eſt corpus meum*, pro *ſignificat* accipiatur, pro-
 bat ex eò, quod ſignatum de ſuo ſignò prædicetur, h. e.
 diſparatum de diſparato. Verum petit Autor id, quod eſt
 in principio: nondum enim probavit, quod per pronomen
Hoc in dictis verbis: *hoc eſt corpus meum*, panis tan-
 quam ſignum corporis Chriſti in recto ſignificetur, &
 quod prædicatum nempe corpus Chriſti in ordine ad
 ſubjectum ſe habeat per modum ſignati, ut hic ſit ſen-
 ſus: *hic panis eſt corpus meum*. Oppoſitum enim in præ-
 cedentibus non ſemel oſtenſum eſt.

45. Autor noster nunc progreditur ad prædicatum hujus propositionis, *hoc est corpus meum*, & dicit per corpus intelligi verum & naturale Domini corpus, in quo nos habet consentientes, quamvis nos totum prædicatum dicamus esse *corpus meum*: Autor noster autem corpus habeat tantum pro parte prædicati, cum juxta ipsum ad prædicatum pertineat etiam *to significans*. Unde probat illorum sententiam, quibus corpus in adducta propositione idem est ac *signum corporis*, pro qua tamen sententia nulla adducit argumenta.

46. Tandem Autor c. XIII. totam hanc propositionem, *hoc est corpus meum*, considerat, eamq; impropiam esse probat i. hoc argumento: *Ubiunque disparatum de disparato prædicatur, ibi necessario aut figurata est, aut falsa enunciatio. At in hac propositione: hoc est corpus meum, disparatum de disparato prædicatur; E. hæc propositio aut figurata aut falsa est. Non autem est falsa. E. figurata & impropria.* Majorem probat, quia quæ essentialiter differunt, de se invicem nequeunt proprie prædicari. Minorem probat ex eò, quia in hac, *Hoc est corpus meum* corpus Christi prædicatur de pane terreno & materiali. Verum in hoc argumento & major & minor falsa est. Major quidem, quia in personalibus prædicationibus, quando dico: *DEUS est homo, homo est DEUS*, prædicatur disparatum de disparato, nec tamè istæ prædicationes figuratæ sunt aut falsæ, quod fatetur ipsemet Autor noster. Similem in modum respondit etiam B. Gerh. *Loc. de Cæn. c. 10. §. 137.* (cujus verba adducit Autor) nempe *se non simpliciter & absolute asserere, quod disparatum de disparato affirmatè prædicetur, sed de illis solum disparatis hoc se asserere, inter quæ unio quædam intercedit. Qua-*

tenus disparata, pergit Gerhardus, extra unionem in sua natura considerantur, eatenus affirmatè de se invicem nequaquam prædicantur: sed quatenus in unione invicem copulantur, & unum quoddam constituunt, eatenus verè de se invicem prædicari possunt; Dicendum igitur, quod prædicationum affirmatarum fundamentum sit vel unitas essentialis, que locum habet in prædicationibus Logicis, vel unitas existentis, i. e. unitas quadam vel unio extremorum. Disparata non possunt de se invicem prædicari affirmatè respectu prioris, quia per essentialiam sunt disparata; bene autem possunt de se invicem affirmatè prædicari respectu posterioris, quia per artissimam unionem & ex eâ ortam presentiam invicem copulantur, & ratione illius unionis sive unitatis de se invicem prædicari possunt, quod extra unionem nunquam fieret. Quibus B. Gerh. hoc vult, quod disparata licet de se invicem non possint prædicari ita, ut inter illa intercedat identitas essentialis, possint tamen prædicari de se invicem propter artissimam, quandam unionem, sicut e. g. in prædicationibus personalibus propter artissimam naturæ divinæ & humanæ unionem homo de DEO, & DEUS de homine prædicatur.

47. Sed hoc ipsum impugnat Auctor noster & putat artissimam unionem inter disparata non sufficere ad hoc, ut alterum eorum de altero propriè prædicari possit, alioqui, inquit, cum in sanctissimo Trinitatis mysterio, Pater & Filius & Spiritus S. unum sint singulari quadam conjunctione, vera & propria essent hæc propositiones, Pater est Filius, Filius est Pater, Spiritus S. est Pater & Filius. Item de Christo: humanitas est divinitas, quia inter illas est unio. Et, corpus est anima, propter unionem hypostaticam corporis & anima in nobis, quod tamen opinor, nemo
sa-

102 *sanus concederet.* Deinde, quod attinet hasce propositiones personales, *DEUS est homo, homo est DEUS*, fateatur Autor, eas esse veras ac proprias, sed negat in illis disparatum de disparato prædicari. Prædicationes autem disparatorum fore putat, si diceretur, *divinitas est humanitas*, aut, *humanitas est divinitas*. Verum quod primum attinet, exempla ab Autore nostro allata nondum evertunt sententiam B. Gerhardi. Nam quod primum attinet, illud nullo modo huc quadrat. Ut enim nihil dicam de eò, quod Pater, Filius & Spiritus Sanctus non sunt disparata, B. Gerharo sermo est de illis rebus, quæ aliàs habent naturas diversas & realiter distinctas, arctissimam tamen unionem ununtur, de his dicit, quod altera prædicari possit de altera: at verò quomodo contra hanc sententiam adduci potest exemplum trium personarum in divinitate? de his enim dici non potest, quod habeant naturas diversas & realiter distinctas, nec etiam quod uniantur, eò scilicet modò, quo aliàs res diversarum naturarum uniri solent. Neque etiam alterum exemplum obstat B. Gerharo. Nam cum docet B. VIR, ob arctissimam unionem diversarum rerum unam de altera prædicari, id non intelligit de abstractis, sed de concretis, quod expressè monet *L. de Cæn. §. 137.* ubi dicit, *in abstracto* (propter unionem personalem) *divina natura non prædicatur de humanà, & contra.* Licet igitur ob arctissimam unionem inter divinam & humanam naturam, dici non possit, *humanitas est divinitas*, quod ultrò largitur Gerhardus, rectè tamen dicitur, *homo est DEUS*, & contra: *DEUS est homo.* Neque tertium exemplum de corpore & animà VIRO beato adversatur. Nam cum propter arctissimam unionem rerum aliàs diversarum

103 rum, dicit unam de altera prædicari, alteram, de qua aliquid prædicatur, non simpliciter & absolute sumit, sed quatenus alteram sibi unitam habet, & ita totum complexum constituit, e. g. cum dicit corpus Christi ob arctissimam unionem cum pane de pane prædicari, panem non sumit pro nudo & communi pane, sed pro pane super quo actæ sunt gratiæ, & qui jam post consecrationem eucharistia est, rebusque duabus terrenâ & cœlesti constat ut fufius mentem suam explicat *L. de Cœn. §. 137.* at vero Autor noster quando dicit, inter corpus & animam arctissimam unionem intercedere, nec tamen dici: *corpus est anima*, alterum unitorum seorsim sumit, quâ ratione ipse B. Gerh. procul dubio concessit propter arctissimam unionem alterum unitorum de altero non dici.

48. Quod porrò ait Autor, has propositiones, *DEUS est homo, homo est DEUS*, esse quidem veras & proprias, sed non prædicari in illis disparatum de disparato, cum *humanitas & divinitas* sint disparata, non autem *DEUS & homo*; petit id, quod est in principio. Nam non solum humanitati & divinitati, sed etiam homini & DEO competit definitio disparatorum, ut ex Log. notum est. Neque quicquam ad rem facit, quod paulo post Autor dicit, in hac: *DEUS est homo*, hominem prædicari ut speciem de individuo, in alterâ vero, *homo est DEUS*, DEUM prædicari tanquam proprium de individuo, & conseq. non ut disparatum. Nam utrumque horum falsissimum est, quod etiâ illi norunt, qui vix primis quod dicitur labris præcepta Log. degustarunt. Nam quod in priori illa personali prædicatione, *DEUS est homo*, homo non prædicetur ut species de individuo, vel ex eo patet, quod

104 quod species prædicatur essentialiter: hoc prædicatum autem *Homo*, DEO essentialiter non competit. Similiter nec in altera, *homo est DEUS*, DEUS prædicatur ut proprium, si proprium strictè sumitur. Nam inter alia requisita proprii est, ut reciprocetur cum subjecto, & ut consequatur essentiam subjecti. At verò DEUS nec reciprocatur cum homine, nec essentiam hominis consequitur, non igitur DEUS de homine ut proprium prædicatur. Atque hæcenus ad majorem argumenti primi responsum est.

49. Cæterum minor quoque in eodem argumentò falsa est, quod scil. in hac propositione: *hoc est corpus meum*, disparatum de disparato prædicetur. Idem enim prædicatur de seipso sub alio atque alio conceptu, corpus Christi scil. distinctè spectatum de seipso confusè per pronomen *Hoc* significato. Quod Autor dicit, in hac propositione, *Hoc est corpus meum*, prædicari *corpus Christi* de pane, petit id, quod in principio, nondum enim probavit, per pronomen *Hoc* significari panem in casu rectò, & oppositum non semel hæcenus ostensum fuit.

50. Secundum argumentum Autoris nostri, quo vult probare, propositionem hanc: *hoc est corpus meum*, esse impropiam, hoc est: *Quando signum dicitur res signata, aut res signata affirmatur de signo suo, enunciationem illam non propriam, sed figuratam esse necesse est. At in verbis: hoc est corpus meum, signum dicitur esse res signata, aut res signata affirmatur de signo suo.* E. Majorem probat, quia signum & res signata sunt relatum & correlatum. Repugnat autem relatum esse correlatum. Minor, inquit, similiter constat. Sed in hoc etiam argumento

au-

autor petit id, quod in principio. Nondum enim, quod
 minorem attinet, probavit A. N. quod in his verbis: *hoc
 est corpus meum*, res signata affirmetur de signo suo, presup-
 ponit quidem in hac: *hoc est corpus meum*, per pronomen
Hoc in recto significari panem, sed hoc falsum esse sapius
 ostensum fuit.

51. Autor addit probationem minoris, quæ hæc
 est: *Corpus Christi, quod est signatum, in ista proposi-
 tione significativa predicatur de subjecto Hoc. Hoc autem de-
 signat aut signatum aut signum. Non signatum, quia esset
 significatum sine significante, cum in illis verbis nihil sit,
 quod signum possit designare præter subjectum illud Hoc. Er-
 go signum.* Sed, quod Autor dicit in ista propositione,
hoc est corpus meum, corpus de subjecto *Hoc* prædicari ut
 signatum, eò ipso iterum petit id, quod in principio:
 Sicut enim nondum probavit per pronomen *Hoc* nudum
 signum corporis Christi denotari: ita etiam nondum
 obtinuit corpus Christi prædicari de pronomine *Hoc* ut
 signatum. Deinde quod dicit, pronomen *Hoc* aut de-
 signare signatum aut signum: in eo iterum fallitur:
 nam neutrum significat pronomen *Hoc*: neque enim in-
 ter relative opposita immediata est oppositio, ut neces-
 sario alterutrum per pronomen *Hoc* significari debeat.
 Sic e. g. cum dico: accipe, bibe, *hoc est vinum*, quis di-
 xerit, per pronomen *Hoc* denotari vel signum vel signa-
 tum? Sed dicit Autor: hanc propositionem Salvatoris:
hoc est corpus meum, esse significativam, corpus Christi igitur
 ut signatum prædicabitur. Verum si per proposi-
 tionem significativam intelligit illam, in qua alterum mem-
 brum v. g. prædicatum est signatum, alterum verò nudum
 signum

fignum, etiam hoc negatur, nec habet Autor, unde sententiam suam solidè probet. 106

52. Argumentum ultimum ex iis, quæ in præced. dicta sunt, facile solvitur. Est autem hoc: *In exemplis rerum, quæ tota posita sunt in significatione, idem est addere verbum EST & SIGNIFICAT, cum de illis prædicamus significatum. At Eucharistia est in exemplis rerum, quæ tota posita sunt in significatione. E. idem est illi addere verbum EST, aut SIGNIFICAT, cum de illa prædicatur significatum, sicut fit in his verbis, Hoc est corpus meum. Verum quilibet videt, Autorem crambem bis coctam apponere, & pro certo habere, quod adhuc demonstrandum erat, nempe in his propositionibus, hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus, per pronomen Hoc denotari nudum panem tanquam signum corporis, nudum vinum tanquam signum sanguinis Christi.*

Hæ sunt, L. B. quæ contra Orthodoxorum sententiam attulit Autor noster, quibus quid roboris inest, ex iis, quæ breviter hætenus dicta sunt, facile perspicitur. Nos finem huic disputationi imponentes

DEO agimus gratias.

N

Aug VII 20 (1)

ULB Halle

004 504 488

3

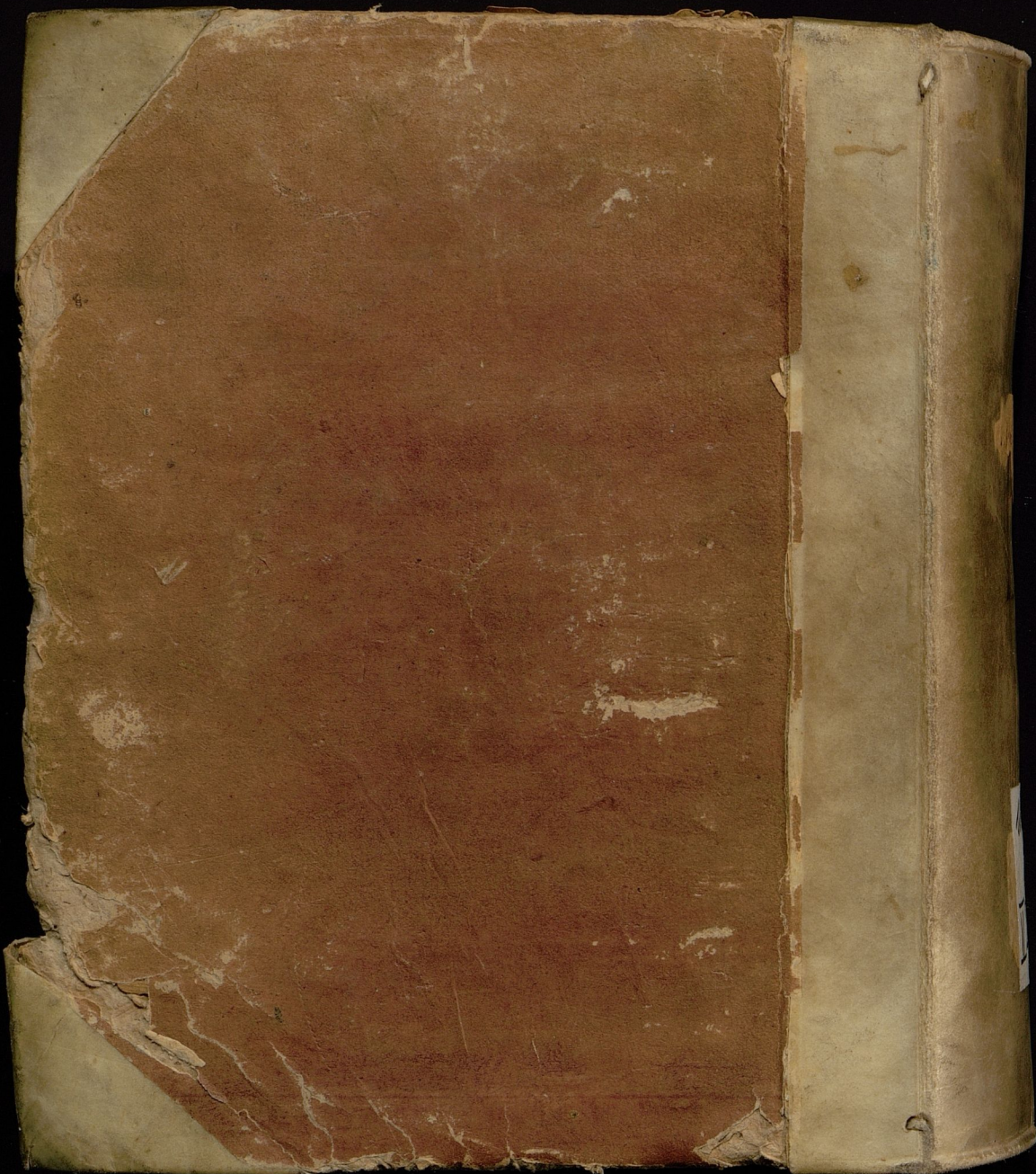
f

TA → 66

neu 1+37 Stück verhängt

VO 17

Z

56 I. N. D.
DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

VERBIS INSTITUTIONIS COENÆ DOMINICÆ,

in qua
propria eorum significatio defenditur, & quæ pro Calvinianorum

sententia Edmundus Albertinus scripsit,

examinantur,

PRÆSIDE

DN.

SEBASTIANO NIEMANNO,

SS. THEOL. D. Prof. Publ. & Superintendente, Fautore & Collega suo omni honoris cultu prosequendo,

pro LICENTIA

Supremum in Theologia gradum consequendi

in Auditorio Theologorum,

ad d. XVII. Septembr.

horis ante- & pomeridianis habenda

FRIDEM. BECHMANNO, SS. Th. P. P.

JENÆ, Literis WERTHERIANIS, An. M DC LXIX.

H